

Gonda Zsuzsa

Az interaktív tábla alkalmazása az anyanyelvi órán

A tanulmány az anyanyelvi nevelésben lezajlott paradigmaváltás egyik meghatározó tényezőjét: a műszaki-technikai környezet változását és az iskolai nevelésre gyakorolt hatását mutatja be. Az interaktív tábla olyan eszköz, amelynek erős motiváló ereje van, és igen változatosan alkalmazható a tanítási órákon. A tábla használatát megalapozó elméleti bevezetőt egy magyar nyelvi óra részletes leírása követi. Az óraterv bemutatja, hogyan lehet felhasználni a korszerű eszközt és a digitális tartalmakat a didaktikai célok elérésére, és taglalja az interaktív tábla alkalmazásának gyakorlati előnyeit. Összegzésként a szerző az interaktív táblával kapcsolatos iskolai tapasztalatait fogalmazza meg, és felhívja a figyelmet arra, hogy az interaktív táblának jelentős szerepe lehet az élethosszig tartó tanulásban és a munka világára való felkészítésben.

Írásom témája: az interaktív tábla lehetőségeinek a bemutatása egy olyan magyar nyelvi óra elemzésével, amely az anyanyelvi, valamint az információs és kommunikációs technológiák (IKT) alkalmazási kompetenciájának fejlesztésére épül.

Paradigmaváltás az anyanyelv-pedagógiában

A megváltozott tanulási környezet tényezői

Az utóbbi évtizedekben lezajlott paradigmaváltások következtében az iskolai nevelésben a hangsúly áthelyeződött a tanításról a tanulásra. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy eltűnt a tanítás az iskolákból, hanem azt, hogy a korábbinál nagyobb jelentőséget tulajdonítunk a tanulásnak. A tanítás új módon és új formában jelenik meg, módosulnak az alkalmazásra kerülő módszerek és eszközök is. Mindezzel párhuzamosan pedig változik a tanulási környezet (Kovács 2007). A megváltozott tanulási környezet tényezői közül a következők különösen fontosak:

- az anyanyelvi nevelésben részt vevő tanulók és a pedagógusok tevékenységei (a tanulás és a tanítás-nevelés módszerei, munkaformái stb.),
- az anyanyelvi nevelés dologi megtestesítői (a tankönyvek, a segédkönyvek, az egyéb hagyományos és korszerű taneszközök),
- az anyanyelvi nevelés műszaki-technikai környezete (Zsolnai 2001).

Ezek a tényezők hatással vannak az anyanyelvi nevelés tartalmára és módszertanára is. A kognitív pszichológia és a konstruktivista pedagógia elméleti alapjain újraértelmezzük az anyanyelvi nevelés fogalmát, a magyartanár és a tanulók szerepét az anyanyelvi képzés folyamatában (Nahalka 2002).

Az anyanyelvi nevelésben részt vevő pedagógusok

Az anyanyelvi nevelésben részt vevő tanulók és pedagógusok tevékenységei megváltoznak. „A tanítási módszerek szakszerű alkalmazásának és a stratégiai gondolkodásnak az igénye mint a társadalom által a pedagógusok felé közvetített üzenetek azt jelzik, hogy a jövő tanára esetleg ismét polihisztor jellegű tanár lesz” (Brassói 2005: 73). Vagyis megváltozik a pedagógusoktól elvárt tudás tartalma, felépítése, új tanári

szerepek és képességterületek kerülnek előtérbe, fontossá válik a tanári módszerek eszköztárának bővítése, az új technikák elsajátítása.

Az anyanyelvi nevelésben részt vevő tanulók

Ideális esetben a tanulók nem passzív, hanem aktív részesei a tanórának. Csak akkor jön létre valódi tanulási folyamat, ha ők is bekapcsolódnak az órai munkába, gondolkodásba; így lesznek képesek az önálló információszerzésre és -feldolgozásra. Az információk rendszerint valamilyen inger formájában jelentkeznek. Az éppen aktuális inger meghatározza az információfeldolgozás folyamatát, és felidézi a már meglevő múltbeli tapasztalatokat, élményeket (Eysenck–Keane 1997: 18). Az IKT-eszközök bevonása segít aktiválni ezeket az előzetes ismereteket, hiszen a diákok jó része otthon is rendelkezik modern információs-kommunikációs eszközökkel. A tanulóknak a digitális környezet nem ismeretlen, inkább olyan biztonságos légkör, amelyben a magasabb szintű előzetes ismereteik miatt könnyebben mozognak. Ezt kihasználva, ennek segítségével közelebb lehet hozzájuk vinni a történelmet, a matematikát vagy éppen a magyar nyelvi tananyagot.

Az anyanyelvi nevelés dologi megtestesítői

Az anyanyelvi nevelés dologi megtestesítői közül a mai napig a tankönyv az első számú információforrás. A folyamatosan változó tankönyvpiac kihívásai sem hagyták, hagyják érintetlenül az anyanyelvi nevelés folyamatát (Antalné 1999). Megváltozott a pedagógusoknak a tankönyvhöz való viszonya. Azok járnak el helyesen, akik alkotó módon használják a magyar nyelvi tankönyveket, akik figyelembe veszik a tankönyvhasználat korlátait (Antalné 2003). A hagyományosnak mondható tankönyvek mellett szükségszerűen megjelennek az új, korszerű, digitális eszközök is a tanórán. Az interaktív tábla részben helyettesítheti a tankönyvet, részben pedig kiegészíti. Napjainkban a legújabb tankönyvcsaládokhoz a kiadók digitális kiegészítő anyagokat is fejlesztenek, már-már elképzelhetetlenné válik egy új tankönyv bevezetése interaktív táblára készült anyagok nélkül.

Az anyanyelvi nevelés műszaki-technikai környezete

Az interaktív tábla része a műszaki-technikai környezet forradalmi megújulásának. A mai diákok a korábbiakhoz képest másfajta prekonceptióval érkeznek az iskolába, természetes számukra, hogy a tudást a televízió vagy az internet segítségével szerzik meg. A számítógép használatát gyakran már az otthoni környezetben elsajátítják, ezért alkalmazkodnak könnyen az elektronikus tanulási környezethez, nem jelent nehézséget számukra az interaktív tábla használata sem.

Ahogy azt a fentebb idézett Brassói Sándor (2005) is írja, a pedagógus már nem a tudás egyetlen forrása lesz, sokkal inkább irányító, támogató szerepe van, segít a diákoknak az információk között eligazodni, kreatív és produktív feladatokkal látja el őket. Ez az irányító szerep, valamint az új műszaki-technikai környezet hatással van a tanár tanítási stratégiáira is. Az információs és kommunikációs technológiákhoz alkalmazkodva új értelmet kapnak a tanítás és a tanulás eredményességét meghatározó tényezők. A hatékony tanár tanítási stratégiái lehetnek a következők:

- a pedagógus érdekes és hasznos feladatokat ad a tanulóknak;
- változatos tanítási technikákat használ, amelyek alkalmazkodnak a tanulók érdeklődéséhez;
- az új fogalmakat játékosan, a meglevő ismeretek felhasználásával tanítja;
- olyan technikákat használ, amelyek biztosítják a folyamatos átmenetet a konkrétól az elvont gondolkodási tevékenységig;
- megfelelő arányban alkalmazza az egyszerű és a komplex választ igénylő kérdéseket;
- ismeri a motiválási lehetőségeket;

- követi az osztály reakcióit;
- egy időben több dologra figyel;
- reagál a gyerekek rejtett és nyílt megnyilvánulásaira, kérdéseire (Zétényi 2005).

Az interaktív tábla használatának segítségével ezen stratégiák tanórán történő alkalmazása egyszerűbbé válik. A digitális tananyag jellegénél fogva segít a motiválásban, a szoftver lehetőséget ad érdekes és hasznos feladatok kitalálására. Változatos technikákat biztosít, hiszen egyszerre lehet a táblánál önálló feladatot megoldani vagy osztott képernyő segítségével két csoportmunka eredményét összehasonlítani. A szoftver különböző funkciói segítségével egy-két gombnyomással átvezethetjük a diákokat a konkrétól az elvont gondolkodási tevékenységig, a szavazórendszer segítségével megfelelő arányban lehetnek jelen az egyszerű és a komplex választ igénylő kérdések. Mivel a tanár a táblán levő anyagot már otthon előkészítette, nem kell folyamatosan a tábla felé fordulnia, szinte egyszer sem fordít hátat az osztálynak az órán, vagyis jobban tudja követni az osztály reakcióit, egy időben több dologra tud figyelni és reagálni.

Az anyanyelvi és az IKT-kompetencia együttes fejlesztése

Az iskolával kapcsolatos elvárások

A fentebb már bemutatott paradigmaváltás az iskolával kapcsolatos elvárásokat is megváltoztatta, ezeknek az elvárásoknak a három alappillért Csapó Benő így foglalja össze:

- A gondolkodás, a megismerés készségeinek és képességeinek a kifejlesztése, melyek segítségével az egyén képes a környezetből felvett információkat hatékonyan feldolgozni, elemezni, az elemzések alapján következtetéseket levonni és döntéseket hozni.
- Az iskolának olyan ismereteket kell közvetítenie, amelyek felhasználhatók a gyakorlatban, a mindennapi életben; amelyek lehetővé teszik az ember környezetében előforduló természeti és társadalmi jelenségek mélyebb megértését, eszközök, anyagok hatékonyabb használatát, a környezet megóvását.
- Bevezetést nyújtanak a különböző tudományokba, előkészítenek a későbbi tanulmányokra, megteremtik valamely szakmára, hivatásra való felkészülés alapjait (Csapó 2002: 16).

Ezeknek az elvárásoknak a kialakulása új szemléletet eredményezett az oktatásban, ennek egyik legfőbb következménye a kulcskompetenciák megfogalmazása volt. A Nemzeti alaptanterv az ismeretközpontú oktatás helyett a kompetenciaalapú nevelést szorgalmazza. A fejlesztendő kompetenciaterületek között kiemelt szerepe van az anyanyelvi kommunikációnak és a digitális vagy más néven az IKT-kompetenciának (NAT 2007).

Az anyanyelvi és az IKT-kompetencia együttes fejlesztésének lehetőségei

A Nemzeti alaptanterv a következőképpen fogalmazza meg a két kulcskompetenciát:

- „Az anyanyelvi kommunikáció magában foglalja a fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények kifejezését és értelmezését szóban és írásban egyaránt (hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás), valamint a helyes és kreatív nyelvhasználatot a társadalmi és kulturális tevékenységek során, az oktatásban és képzésben, a munkában, a családi életben és a szabadidős tevékenységekben” (NAT 2007: 8).
- „A digitális kompetencia felöleli az információs társadalom technológiáinak (Information Society Technology, a továbbiakban: IST) magabiztos és kritikus használatát a munka, a kommunikáció és a szabadidő terén. Ez a következő készségeken, tevékenységeken alapul: információ felismerése,

visszakeresése, értékelése, tárolása, előállítása, bemutatása és cseréje; továbbá kommunikáció és hálózati együttműködés az interneten keresztül” (NAT 2007: 10).

Láthatjuk, hogy a NAT szerint a digitális kompetencia egyik fontos eleme a kommunikációs készség, amelynek fejlesztése az anyanyelvi nevelés egyik központi feladata. Az anyanyelvi nevelés számára pedig új kihívás, hogy nemcsak a hagyományos csatornákon, hanem egyre újabb eszközökkel, például mobiltelefonon és az internet segítségével kommunikálunk (Antalné 2003). Az interaktív tábla tehát lehetőséget teremt az anyanyelvi és az IKT-kompetencia együttes fejlesztésére. Olyan keretbe helyezhetjük az eszköz által az óra tananyagát, amely a gyerekek számára közvetlenebbé, érthetőbbé, hasznosabbá válik.

A tudás a közvetlen tapasztalatból származik. Azt tanuljuk meg, amire szükségünk van (az anyanyelvünket, a számítógép használatát), azt a tevékenységet gyakoroljuk, amelyet a tanulás eredményeként egyébként is csinálnunk kell. A tanulás és a tudás alkalmazása szerves egységet alkot. Az iskolázás, a felnőttéletre való felkészülés az élet egyre hosszabb szakaszát veszi igénybe, ezalatt egyre több ismeret és képesség elsajátítása válik szükségessé, ami csak a tanulás egyre hatékonyabb módszereinek és technikáinak alkalmazásával lehetséges (Csapó 1995).

Az interaktív tábla

Az interaktív tábla mint a számítógép megjelenítő eszköze

Az interaktív tábla olyan digitális taneszköz, amely lehetővé teszi, hogy a tanár az otthon elkészített órai anyagot kreatívvá és produktívvá tegye. Természetesen az interaktív tábla megjelenése nem helyettesíti a tanárt, nem önállóan működő pedagógiai eszköz, hanem olyan lehetőség, amelyet a tanár saját kreativitásához mérten képes kihasználni. Ez a virtuális forma segítséget nyújt a magyartanárnak is abban, hogy életszerű, hasznos tudást közvetítsen diákjainak. A tudás átadásának ez a formája egyben azt is jelenti, hogy a diák nem passzív, hanem aktív részese az ismeretszerzésnek, önmaga is képes eligazodni az információk világában.

A kommunikáció folyamatában a tanórán hagyományosan a tanár tölti be a kezdeményező szerepet. Az ő szándékai és céljai határozzák meg az óra menetét (Albertné 1999). A tanár készíti elő az interaktív táblás feladatot is. A tábla interaktív jellege abban is megmutatkozik, hogy a feladatok kontextushoz, szituációhoz kapcsolhatók, biztosítva ezzel az eszköz dinamikusságát. Az interaktív tábla a hagyományos taneszközökhöz képest jobban illeszkedik a mai fiatalok multimediális világába. Az interaktív tábla segítségével végrehajtható feladatok könnyen összefüggésbe hozhatók a diákokban már meglévő számítógépes előismeretekkel.

Az interaktív tábla tulajdonképpen a számítógép megjelenítő eszköze. Ez azt jelenti, hogy minden, a számítógép nyújtotta lehetőség megjeleníthető a digitális táblán is. Ez a következő tipikus eszközöket jelenti:

- prezentációs szoftver,
- szövegszerkesztő,
- CD-ROM,
- internet (webes tartalmak),
- kép (fotó, rajz, diagram, képernyőkép),
- mozgókép (televíziós műsor videós részletei, videokazetta, DVD vagy digitális videofájl),
- hang (akár a diákok, akár a tanárok által készített hangfelvétel kazettáról vagy rádióból, CD-ROM-hoz vagy internetes oldalhoz tartozó hanganyag),
- a digitális tábla szoftvere (a kivetített dolgok könnyen mozgathatók, változtathatók a képernyőn),
- témaspecifikus szoftver (1).

Az interaktív tábla mint motivációs eszköz

Réthy Endréne szerint az iskolai motiváció elősegítése eszközök használatával is lehetséges. „A reformpedagógiában az oktatás speciális eszközei az önaktivitást biztosító külső motiváláson keresztül fejtik ki a hatásukat. A reformiskolákban bármikor hozzáférhető, a mindenkori igényeket és aktivitást biztosító eszközökkel találkozhatunk. Az eszközök rendkívül sokrétűek, vonzóak, színesek, egyéniek, finoman kidolgozottak, az ismeretanyag hordozására alkalmasak” (Réthy 2003: 96). A fent említett sokrétű eszközöket az interaktív tábla egyszerre váltja ki, hiszen könnyen jeleníthetünk meg rajta otthon készült rajzokat, színes képeket, térképeket, saját videókat vagy akár hangfelvételeket. Vagyis az interaktív tábla magában hordozza a reformpedagógiai iskolák szemléltető eszközeinek előnyös tulajdonságait a nemcsak az ismeret hordozására, hanem az elmélyítésére is alkalmas szoftver segítségével.

A nemzetközi felmérések azt bizonyítják, hogy az interaktív tábla használatával fokozódik a tanár és a tanóra hatékonysága, multiszenzoriális volta miatt nagyobb mértékben képes összpontosítani a diákok figyelmét a tananyagra. Két irányból hat a tanulók motivációjára: számítógépes ismereteiket – mint háttértudást – kamatoztathatják; másrészt az újdonság erejével hat, hiszen a tananyag újfajta, nem papíralapú, hanem virtuális formában jelenik meg. Az *IKT hatása* címmel megjelent információs és kommunikációs technológiáról szóló riport felmérései alapján, amely az európai iskolák körében vizsgálta az IKT hatását, az alkotók azt állítják, hogy a tanulmányi eredmények jobbak azokban az iskolákban, ahol megfelelő színvonalúak az IKT-források, mint ott, ahol mindezek a források csak szegényesen elérhetőek. Továbbá a vizsgálati eredmények szerint az európai tanárok 86%-a azt állítja, hogy a diákok motiváltabbak, ha a számítógépek és az internet használatával folyik az oktatás (2).

A felmérés alátámasztja, hogy az interaktív tábla használata javított a tanár-diák párbeszéden is. A tanár-diák kommunikáció sokkal inkább kétoldalúvá vált, és ez hozzájárult a tananyag eredményesebb elsajátításához. Kijelenthetjük, hogy az interaktív tábla nemcsak a tanárok információs és kommunikációs kultúrára vonatkozó képességeit, hanem a kommunikációs ügyességüket is fejleszti. A jól kommunikáló pedagógus a kommunikációs modell mindkét oldalán (az üzenet feladójaként és befogadjaként is) hatékony tud lenni.

Az érvelés tanítása interaktív táblával

Magyar nyelvi óra az interaktív táblán

„Az IKT eszközök és e-tananyagok használatának legáldásosabb következménye, hogy újra kénytelenek vagyunk tervezni – új, más szempontok alapján újra kell értékelnünk ismereteinket. Nemcsak a szaktárgyunk ismereteit, de pedagógiai, módszertani ismereteinket, egyéni kompetenciáinkat is. Az IKT alapú óra tervezése során az első és legkönnyebben elkövethető hiba, ha nem az órához tervezzük az interaktív anyagokat, hanem egy már kész anyag köré építjük fel magát az órát. Ez rossz kiindulási alap. Bár az óravázlat a mai oktatásban nem kötelezően előírt dokumentum, ajánlott újra elővenni ezt a szokást is és az óra mozzanatait írásban rögzíteni. Valószínűleg mindenki eljut arra a megállapításra, hogy ez a terv – bár hasonló a hagyományos óravázlathoz – mégis inkább egy forgatókönyv, amely hasznos számunkra az óra előkészítése során, de – feltételezve a kollégák közötti kooperációt – mások számára is lehetőséget nyújt a későbbiek során az általunk létrehozott anyagok eredményes felhasználására” (1).

A következő részben egy olyan anyanyelvi órát mutatok be, amelyen interaktív táblát használtam. A magyar nyelvi óra témája a szóbeli véleménynyilvánítás volt, az órán 9. évfolyamos diákok vettek részt. A táblán megjelenő diákat a későbbiekben részletesebben is elemzem.

A magyar nyelvi óra vázlata

A témakör címe: A vélemény

A tematikus egység: Az érvelés

Az osztály: 9. osztály

Az óra célja, feladata: a szóbeli véleménynyilvánítás fejlesztése, az érveléssel kapcsolatos alapfogalmak megismerése (az érv felépítése: tétel, bizonyíték; az érvelés célja: bizonyítás, cáfolat), az érveléssel kapcsolatos ismeretek alkalmazása

Az eszközök: füzet, interaktív tábla

Tantárgyi koncentráció: irodalom, zene

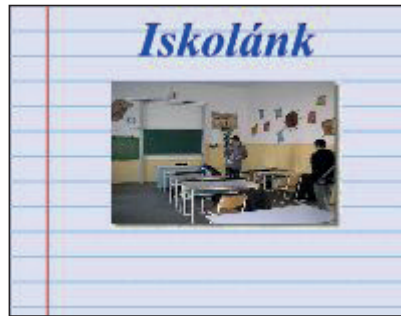
Idő	Az óra menete	Didaktikai feladat	Munkaforma Módszerek Eszközök
0-3. perc	Üdvözlés, bemutatkozás Halgassuk meg közösen a következő dalrészletet! Figyeljétek meg, hogy melyik két dolog közül kell választania a dal hőségnek! Milyen érvek jelennek meg az egyik, illetve milyen érvek a másik oldalon	ráhangolás	szóbeli frontális megbeszélés 1. dia
3-6. perc	Mondjátok el, miről kell döntenie Petinek! Milyen érvei vannak az egyik és milyenek a másik oldalon? Nevezzétek meg a két kulcsszót az idézetben! „Peti áll a ház előtt, szíve jobbra húzza őt Balra van az iskola, esze súgja: menj oda” (Demjén Ferenc)	képességfejlesztés	szóbeli frontális megbeszélés 2. dia
5-12. perc	Olvassátok el figyelmesen a következő idézetet! Fogalmazzatok meg magatokban, mi a véleményetek az idézet tartalmáról! „Azért vagy itt, hogy mindent láss, Hogy értsd a szót, hogy olvasd az írást, Azért vagy itt, hogy mindent megtanulj, Hogy az égbe szállj, nehogy a porba hullj!” (Ákos) Álljatok fel! Tapsra mindenki induljon el a teremben! Amikor újból tapsolok, álljatok meg, és mondjátok el a véleményeteket az idézet tartalmáról a hozzátok legközelebb álló társatoknak! Majd tapsra induljatok tovább a teremben!	képességfejlesztés	szóbeli kooperatív munka 3. dia
12-14. perc	Foglaljatok helyet+ Mondjátok el, milyen véleményeket hallottatok a társaitoktól!	képességfejlesztés	szóbeli frontális megbeszélés 3. dia
14-18. perc	Alkossatok párt a mellettetek ülővel! A következő játék neve: egyetértéssjáték. Egyeztetek meg a párotokkal abban, hogy milyen eszközöket, tárgyakat vásárolnátok az iskolátoknak, ha sokat nyernétek a lottón! Indokoljátok is meg a véleményeteket! Két mondatból építsétek fel a közös véleményeteket: egy állításból és egy indoklásból!	az ismeretbővítés előkészítése képességfejlesztés	szóbeli páros feladatmegoldás 4. dia

Idő	Az óra menete	Didaktikai feladat	Munkaforma Módszerek Eszközök
18-20. perc	Halgassunk meg néhány véleményt arról, hogy mit vásárolnátok az iskolátoknak! Mondjatok egy közös állítást és egy közös indoklást!	képességfejlesztés	szóbeli frontális megbeszélés 4. dia
20-25. perc	Nyissátok ki a füzetet! Írjátok fel az óra címét! Az előző feladatban különféle véleményeket, érveket fogalmaztok meg. Hogy épül fel az érv? Írjátok ti is a füzetbe! Nevezzük el az állítást tételnek, az indoklást pedig bizonyítéknak! Melyik hangzott el előbb, amikor érveltetek? Milyen logikai kapcsolat van a tétel és a bizonyíték között? Jelöljétek nyíllal! Soroljátok fel, hogy milyen kötőszókkal lehet összekötni a tételt és a bizonyítékot! Írjátok fel néhány kötőszót! Táblakép és füzetvázlat: <i>A vélemény</i> <i>1. Az érv felépítse:</i> <i>tétel ← bizonyíték</i> <i>mert</i> <i>hiszen</i> <i>ugyanis</i>	ismeretbővítés fogalomkialakítás	szóbeli frontális megbeszélés vázlatírás füzet
25-28. perc	Halgassuk meg más párok véleményét is arról, hogy mit vennének az iskolának a lottónyereményből, és miért! Fordítsátok meg a tétel és a bizonyíték sorrendjét! Kezdjétek az indoklással, azaz a bizonyítékkal, utána mondjátok a tételt! Figyeljétek meg, most milyen kötőszókkal lehet összekapcsolni az érv részeit!	ismeretbővítés az ismeretek alkalmazása képességfejlesztés	szóbeli frontális feladatmegoldás
28-30. perc	Jelöljétek ismét nyíllal, most milyen logikai kapcsolat van a tétel és a bizonyíték között! Gondoljatok vissza, milyen kötőszókat használtatok a bizonyíték és a tétel összekapcsolására! Írjátok ti is a füzetbe! Táblakép és füzetvázlat: <i>bizonyíték →tétel</i> <i>ezért</i> <i>így</i> <i>tehát...</i>	ismeretbővítés	szóbeli frontális megbeszélés vázlatírás 5. dia füzet
30-33. perc	A következő feladatban két részre osztjuk az osztályt. Az osztály egyik fele lesz a támogatók csapata, a másik az ellenzőké. A tételmondat a következő: Magántanulónak lenni jó. A támogatóknak a kijelentés mellett, az ellenzőknek pedig ellene kell érvelniük. Gyűjtsetek minél több meggyőző érvet a véleményetek alátámasztására! Párokban dolgozzatok a csapaton belül! Két percet kaptok a felkészülésre!	gyakorlás képességfejlesztés	csapatmunka és szóbeli páros feladatmegoldás 6. dia

Idő	Az óra menete	Didaktikai feladat	Munkaforma Módszerek Eszközök
33-37. perc	Kezdődjék az érvpingpong! A játékszabály a következő: először a támogatók csoportja mond egy érvet, azaz kezdi az adogatást. Ezt az érvek az ellenzők úgy fogadják, hogy megcáfolják. Ha ez sikerül, akkor ők kezdhetik az adogatást, azaz egy saját érvet mondhatnak. Az ellenzők érvét a támogatóknak kell cáfolniuk, majd ismét mondhatnak egy újabb érvet. És így tovább	gyakorlás képességfejlesztés	szóbeli csapatmunka 6. dia
37-39. perc	Mondjátok el, mi volt a tanulsága az érvpingpongnek! Milyen céllal érvelhetünk? Folytassátok a vázlatot a füzetben! <i>2. Az érvelés célja:</i> - bizonyíték - cáfolás Amikor felkészülünk egy vitára, érdemes mindkét oldal érveit végig gondolni. Hasznos, ha mi is keresünk bizonyító és cáfoló érveket egyaránt. Ez is segít megérteni a másik oldal véleményét.	ismeretbővítés	szóbeli frontális megbeszélés vázlatírás 7. dia füzet
39-41. perc	Befejezésük hallgassunk meg egy részletet Karinthy Frigyes <i>Tanár úr kérem</i> című művéből! Figyeljétek meg, hogy milyen érveket mond a mentegetőző diák bizonyítványa magyarázására! A házi feladat: Írjátok egy rövid fogalmazást Karinthy stílusában! Magyarázzátok meg az egyik rossz osztályzatotokat a szüleiteknek! A cíne például: <i>Magyarázom a matekjegyem</i>	gyakorlás a házi feladat előkészítése és kijelölése	frontális szóbeli megbeszélés 8. dia
41-43. perc	Gondoljatok vissza a mai órára! Fogalmazzatok meg a hatásos érvelés receptjét! Mik a hozzávalók? Hogyan kell „elkészíteni” az érveket? Kezdjétek így a mondatot: <i>Végy...</i>	összefoglalás	frontális szóbeli feladatmegoldás 9. dia
43-45. perc	Miért érdemes az érvelésről tanulni? Fogalmazzatok minél meggyőzőbb érveket! Láncszerűen szólítsátok egymást!	képességfejlesztés	frontális szóbeli és egyéni munka 10. dia
45. perc	Elköszönés		11. dia

Az interaktív táblán használt diák részletes bemutatása

A következő diák a táblaképet mutatják az egyes gyakorlatoknak megfelelően. Ezek segítségével szemléltetem, hogy ezen az órán a tábla mely lehetőségeit használtam ki. A diaképek leírása mellett utalok a tábla által felkínált speciális eljárásokra, valamint alkalmanként a hagyományos tanári szerep pozitív változásaira.

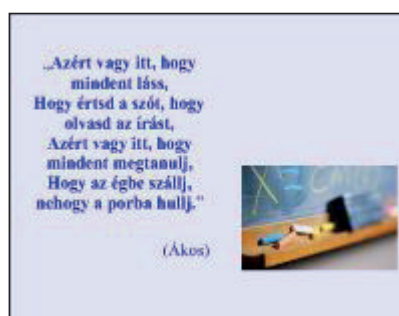
1. dia

Az 1. dia didaktikai feladata a ráhangolás volt. Az óra központi témájának az iskolát választottam, ahogy az a képen is jól látható. Az 1. dia a következőképpen épül fel: kiválasztottam egy háttérképet a szoftver képgalériájából, amely egy vonalas füzetre hasonlít. Ebbe a háttérbe beillesztettem egy osztálytermet ábrázoló képet. A kép mögé elrejtettem egy hanganyagot, amely a kép megérintésével indult. Így egy mozdulattal zenét vittem be az órára anélkül, hogy a diákok sejtették volna, hiszen nem volt nálam egyéb lejátszó eszköz. A témára való ráhangolódást a zene segítségével teremtettem meg, a motivációban pedig a virtuális megjelenítés mellett nagy szerepet játszott a dal váratlan felcsendülése. Miután a kívánt részletet meghallgattuk, ugyanazzal a mozdulattal leállítottam a zenét.

2. dia

A 2. dián a dal szövegének egyik részét láthatjuk. Ez megkönnyítette a diákoknak a feladat megoldását, hiszen a keresett kulcsszavakat a speciális tollal a táblán alá tudtam húzni, be tudtam karikázni, ez segítette a kiemelést. Így minden diák számára egyértelművé vált a megoldás.

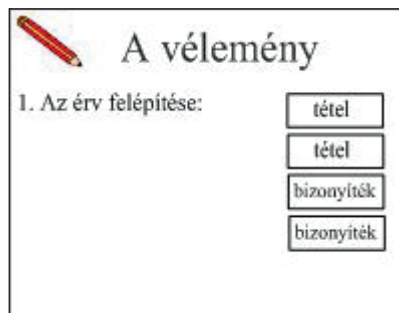
3. dia

A következő diára egy idézetet illesztettem be. Ezáltal nem kellett időt hagyni a fénymásolatok kiosztására, és a tanulók anélkül tudtak az idézetről véleményt formálni, hogy felolvastam volna a szöveget, vagyis nem befolyásoltam őket az interpretálásban. A feladat további részében a diákoknak fel kellett állniuk a helyükről, és társaikkal megosztani a véleményüket. A tábla ebben is segített, hiszen ha megakadtak valahol, elég volt ránézniük a táblára, nem emlékezetből kellett felidézniük a szöveget, és nem is kellett magukkal vinniük papírlapot. Így lehetőségük nyílt a kommunikáció közvetlenebb, zavartalanabb formájára.

4. dia

A 4. dián leginkább a tábla motiváló hatását használtam ki. Arra kértem a tanulókat, hogy a feladat megoldásakor nyugodtan engedjék szabadjára a fantáziájukat. A dia a gyakorlat pontos és egyértelmű utasítását tartalmazza, így a feladat nemcsak szóban hangzik el, hanem a táblán is végig jelen van.

5. dia

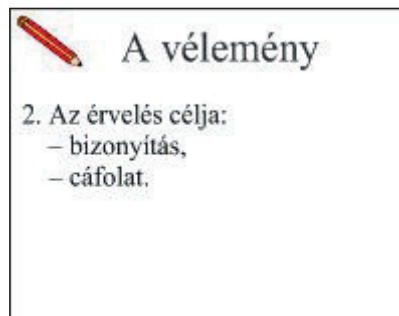
Az 5. dia tartalmazza a tulajdonképpeni táblaképet, ez a diákok füzetébe is bekerült. Az előző feladatban az érv felépítésének megfelelő mondatokat alkottak, ez a gyakorlat készítette elő az érv fogalmának a megértését. A tábla redőnyfunkciójának segítségével letakartam az érv részeit, vagyis a tanulók csak az egyes vázlatpontokat látták. Miután megbeszéltük az érv részeit, elhúztam a redőnyt, és a szókétyákat a kezemmel a megfelelő helyre húztam (*érv = tétel + bizonyíték*). Mivel a szókétyák mozgathatók, ezért nem volt nehéz a következő feladat felvezetése sem. A másik két szókétyát fordított sorrendben húztam a helyére (*érv = bizonyíték + tétel*). Az interaktív tábla segítségével könnyebben és gyorsabban készítettem el a szókétyákat, mintha ugyanezeket hagyományosan papírra rajzoltam volna, és korlátlan számú órán felhasználhatom őket. A szókétyák elhelyezése után megkértem a diákokat, hogy jelöljék nyíllal a tétel és a bizonyíték közötti logikai kapcsolatot, és írják fel a két részt összekötő, jellemző kötőszókat. Ebben az esetben a táblát hagyományos módon is használtuk, vagyis a speciális színes toll segítségével írtak rá a tanulók. Mivel több szín használatára van lehetőség, ezért jól elkülönültek egymástól a kétféle érveléshoz tartozó kötőszók.

6. dia

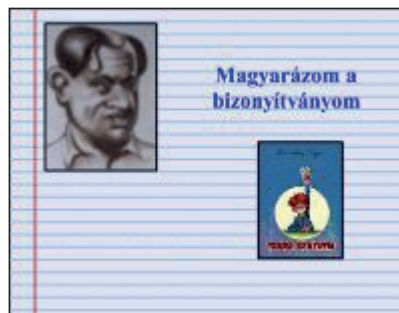
Az érvingpong nevű gyakorlatnál két részre kellett osztanom az osztályt. A tábla ekkor abban segített, hogy folyamatosan láthatták a diákok a tételmondatot, amelyről érvelniük kellett, és azt is, hogy melyik oldalon

állnak. Ebben a formában két különböző színnel könnyen lehetett jelölni a hatásos érveket és ellenérveket, valamint a két csoportot is meg tudtuk különböztetni egymástól.

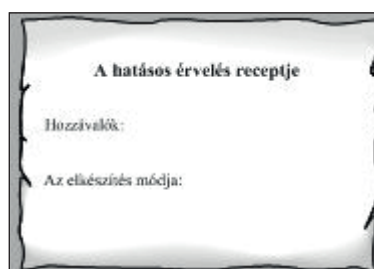
7. dia

Az előző feladat tanulságait megfogalmazva folytattuk a füzetvázlatot. A füzetvázlat azonos háttérrel szerepelt mindkét esetben, így a dia felvillanásakor a diákok már vették is elő a füzetüket. Mivel a jegyzetet előre elkészítettem, nem kellett a tanulónak hátat fordítanom, így folyamatosan rájuk tudtam figyelni, és ezért ők is bátrabban éltek a kérdészés lehetőségével. Ebben az esetben is használtam a redőnyt, megvártam, amíg a diákok maguk fogalmazzák meg a vázlatpontokat, és csak utána mutattam meg az előre megírt vázlatot.

8. dia

A következő feladatban az irodalmi szövegek hangoskönyvváltozatát használtam fel a tantárgyi koncentrációhoz. Az érveléshez jól kapcsolódó *Magyarázom a bizonyítványom* című szöveget választottam, ezt az egyik kép mögé rejtettem, így a megfelelő hangfelvételt egy érintéssel indítottam el és állítottam le.

9. dia

Összefoglaló feladatként egy receptet választottam, ennek a vázát előre elkészítettem a táblán. Ez útmutatást adott a diákoknak a gyakorlathoz, hiszen nem kellett a recept részeit külön bemutatnom, a diákok a táblán látható felépítés segítségével oldották meg a feladatot.

10. dia

Az utolsó feladatban arra voltam kíváncsi, hogy a diákok mennyire érezték hasznosnak az órát. Ebben az esetben is van lehetőség a dia kiegészítésére, a válaszok kulcsszavas felírására. Ez a pedagógus számára azért lehet fontos, mert az óra végén elmentheti a fájlt a változtatásokkal együtt. Így amikor otthon ismét megnyitja, láthatja, hogy legközelebb mit kell másképpen megjelenítenie, hogy még érthetőbb legyen az óra, és mi az, ami nem igényel módosítást.

11. dia

A 11. dia mögött az óra elején elhangzott dalrészlet folytatódik, ezt búcsúzásképpen együtt meghallgattuk, miközben csomagoltak a diákok, így jókedvvel távoztak az óráról. Az *Iskolánk* című órán természetesen nem éltem a tábla nyújtotta összes lehetőséggel. Az órára készített diákat viszont máskor is fel tudom használni, hiszen a képtárban elmenthető, akár csak a hang- és a képanyagok.

Összegzés

Az órai tapasztalataim meggyőzően igazolták a dolgozatom elején bemutatott nemzetközi felmérések eredményeit. A diákok sokkal motiváltabbak voltak, megszűntek a fegyelmezési gondok. Olyan diákok is megszólaltak, akik eddig nem jelentkeztek az órákon. Igen kreatívan, jókedvűen oldották meg az egyes feladatokat, és nem volt probléma az eszközhasználattal sem. Ebben az osztályban először próbáltam ki a táblát, a diákok versenyeztek azért, hogy ki jöhet ki a táblához, ki próbálhatja ki, meg akarták ismerni, hogyan lehet rá írni, és hogyan lehet mozgatni a szókérttyákat. Természetesen ez a kíváncsiság csökken az interaktív tábla rendszeres használatával, de a tanítási tapasztalataim azt mutatják, hogy a nagyobb motiváció azokban az osztályokban is megmaradt, amelyekben egymás után több alkalommal használtuk az interaktív táblát.

Az interaktív tábla számos olyan lehetőséget kínál, amellyel színesebbé, motiváltabbá és hatékonyabbá tehetjük az órákat. Már az is nagy segítség az óraszervezésben, hogy a táblát univerzális szemléltetőeszközként használhatjuk, és nem kell külön DVD- vagy CD-lejátszót magunkkal vinnünk, mert minden a számítógépünkről indul. Fontosnak tartom azt is, hogy az előkészített diák miatt sokkal nagyobb figyelem és több idő jut magukra a diákokra. Így közvetlenebbé válik a tantermi kommunikáció, a diákok nagyobb bizalommal fordulnak a pedagógushoz, bátrabban kérdeznak, szólnak meg. Az interaktív tábla segítségével a fegyelmezési problémák is csökkennek, a diákok figyelmét teljes mértékben leköti, ami a táblán történik. A tanulási

folyamatban is fontos szerepet tölt be a tábla, hiszen a tanulók maguk is tapasztalják, hogy csak úgy tudunk előrehaladni az órán, ha ők is dolgoznak. A táblán levő anyagok azáltal válnak teljessé, ha használják, illetve megoldják őket.

Ez az egyetlen óra is bizonyítja, hogy az interaktív tábla valóban segít az anyanyelvi és az IKT-kompetencia együttes fejlesztésében. A diákok otthon érzik magukat a megújult műszaki-technikai környezetben, és ez segít nekik feloldódni az órán, könnyebbé válik számukra a szóbeli kommunikáció.

Az iskolai nevelés eredményesebbé válik a modern világ technikai vívmányai által, a diákok aktívabbak, motiváltabbak azokon az órákon, amelyeken használjuk őket. De a multimediális eszközök hatékony alkalmazására csak akkor leszünk képesek, ha magunk is hiszünk az élethosszig tartó tanulásban, és lépést tartunk a technikai fejlődéssel, folyamatosan tanuljuk a legújabb technikai eszközök alkalmazását, és akarjuk, merjük, próbáljuk megújítani saját tanítási kultúránkat.

Irodalom

- Albertné Herbszt Mária 1999. A tanítási óra mint a társalgás speciális típusa. In: V. Raisz Rózsa – H. Varga Gyula (szerk.) *Nyelvi és kommunikációs kultúra az iskolában I–II.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 212. Budapest. 195–201.
- Antalné Szabó Ágnes 1999. Új utak az anyanyelvi nevelésben. Melyiket válasszam? In: V. Raisz Rózsa – H. Varga Gyula (szerk.) *Nyelvi és kommunikációs kultúra az iskolában I–II.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 212. Budapest. 679–88.
- Antalné Szabó Ágnes 2003. Az anyanyelvi nevelés új stratégiái. *Magyar Nyelvőr* <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1274/127405.pdf>
- Brassói Sándor 2005. A pedagógus szakmai profilja, új szerepek, kompetenciák. In: Nagy Mária (szerk.) *A pedagógusszakma megújításának kihívásai. Az Oktatási Minisztérium és az Országos Köznevelési Intézet szakmai szeminárium.* Oktatási Minisztérium. Budapest. 71–74.
- Csapó Benő 2002. Az iskolai tudás vizsgálatának elméleti keretei és módszerei. In: Csapó Benő (szerk.) *Az iskolai tudás.* Osiris Kiadó. Budapest. 15–45.
- Eysenck, Michael W. – Keane, Mark T. 1997. *Kognitív pszichológia.* Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 11–22.
- Gonda Zsuzsa 2008. Interaktív tábla az anyanyelvi órán. In: Bagi Lászlóné (szerk.) *Lónay Utcai Református Gimnázium és Kollégium Évkönyve 2006/2007–2007/2008.* 167–183.
- Kovács Ilma 2007. *Az elektronikus tanulásról.* Holnap Kiadó. Budapest.
- Nahalka István 2002. *Hogyan alakul ki a tudás a gyerekekben? Konstruktivizmus és pedagógia.* Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.
- Nemzeti alaptanterv 2007.* Oktatási és Kulturális Minisztérium. Budapest.
- Réthy Endréné 2003. *Motiváció, tanulás, tanítás. Miért tanulunk jól vagy rosszul?* Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.
- Zétényi Ágnes 2004. A hatékony tanár. In: Mészáros Aranka (szerk.) *Az iskola szociálpszichológiai jelenségvilága.* ELTE Eötvös Kiadó. Budapest. 375–384.
- Zsolnai József 2001. *Paradigmák és paradigmaváltások a magyarországi anyanyelv- és irodalompedagógiai kutatások körében.* Pápa.

(1) http://www.aktivtabla.hu/images/f/f9/Coedu_aktivtabla_modszertani_anyag.pdf (2008. 09. 16.)

(2) http://insight.eun.org/shared/data/pdf/impact_study.pdf (2008. 09. 16.)

Gonda, Zsuzsa

Using the interactive board (IWB) in first-language lessons

The study introduces the change in the technological environment, a major factor of the paradigm change in first-language teaching, and its effect on education. The interactive board is a teaching device with strong motivational force. Furthermore, it can be used in various ways in the lessons. The theoretical introduction of possible uses of the interactive board is followed by the detailed description of a first-language lesson. The lesson plan shows how this current device with digital content can be adopted for didactic purposes. The practical advantages of the interactive board are considered as well. Finally, the author's teaching experience with the interactive board is presented. Attention is drawn to the important role of the interactive board in lifelong learning and in preparing students for the world of work.

A feladatsor megnyitáshoz SMART Notebook szoftver szükséges. A program ingyen letölthető itt.

Kulcsszók: anyanyelv-pedagógia, anyanyelvi nevelés, IKT-kompetencia, interaktív tábla, óraterv

Keywords: first-language pedagogy, first-language education, ICT competence, interactive whiteboard, lesson plan

Az írás szerzőjéről

Gonda Zsuzsa

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország

gonda.zsuzsa[kukac]btk.elte.hu

<https://orcid.org/0000-0002-6387-6566>